

نقش سازمانهای مردم نهاد در مقابله با کرونا ویروس: ارائه یک راهنمای عملیاتی

اسفند ۹۸

مرکز تحقیقات پزشکی
مبتنی بر شواهد ایران

عبدالله بن محمد

گردآوری و تدوین:

- ❖ دکتر سکینه حاج ابراهیمی (استاد اورولوژی)
- ❖ دکتر الهه حق گشایی (استادیار مدیریت بهداشت و درمان)
- ❖ فریبا پاشازاده (کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی)
- ❖ ادريس حسن پور (استادیار مدیریت بهداشت و درمان)
- ❖ مهستی علیزاده (استاد پزشکی اجتماعی)
- ❖ دکتر امین طالب پور (مدیریت بهداشت و درمان)
- ❖ دکتر فاطمه رنجبر (استاد روانپزشکی)
- ❖ حاجیه شیدایی (کارشناس ارشد روانشناسی)
- ❖ دکتر احمد نوین سالاری (دکترای حرفه ای)
- ❖ فاطمه اسدی (کارشناس پرستاری)

مقدمه

سازمانهای مردم نهاد (سَمَن) برای رسیدن به اهداف گوناگونی فعالیت میکنند و معمولاً در جهت پیشبرد اهداف سیاسی یا اجتماعی در حرکت هستند. مهمترین نقش سازمانهای مردم نهاد افزایش مشارکت های اجتماعی برای دستیابی به پیشرفت و توسعه جامعه است. همچنین مشارکت جامعه نقش مهمی در اقدامات موفقیت آمیز مرتبط با کنترل و انتقال بیماری های واگیر در بسیاری از کشورها داشته است. اما نکته حائز اهمیت این است که این سازمانها در زمان بروز بلایای طبیعی همچون سیل، زلزله، طوفان و مواردی مشابه نقش فعال و پررنگی در ارائه خدمات و برنامه ریزی ها و مشارکت با سایر سازمانها دارند اما در شرایط بحرانی و شیوع بیماری های واگیردار از جمله کرونا کم رنگ تری دارند.

شرایط بحرانی به شرایطی گفته می شود که با دامنه وسیعی از تخریب های فیزیکی یا آسیب های جمعیتی مواجه می شویم. در چنین شرایطی میزان شیوع و مرگ و میر زیاد می باشد. نتایج مطالعات نشان داده است که بیشترین فعالیت سازمان های مردم نهاد در شرایط بحرانی در مورد فعالیت های پزشکی و در قسمت مشارکت های بالینی برای درمان بوده و نقش کمتری در ارائه خدمات پیشگیری، جمع آوری اطلاعات و اهمیت به موارد اجتماعی داشته اند. به عنوان مثال در زمان شیوع سارس¹ در سال ۲۰۰۴، مطالعه ای در چین نشان داد که بیشترین فعالیت این سازمانها مرتبط با جمع آوری کمک های مالی و تجهیزاتی (۵۴/۷٪) و کمترین آن مرتبط با حمایت های اجتماعی (۵/۱٪) بود.

در مجموع می توان گفت مطالعات مختلف نشان داده است که اعتماد به سازمانهای مردم نهاد در بین عموم زیاد و این سازمانها در شرایط اضطراری پیچیده می توانند نقش های بسیاری را بر عهده بگیرند. از این رو با توجه به شیوع کرونا در کشورهای مختلف و اهمیت بسیج همگانی به منظور پیشگیری، درمان و بازتوانی، این سازمانها می توانند نقش تعیین کننده ای در سرنوشت این بیماری داشته و به عنوان بازوی کمکی به دولت ها کمک نمایند. در ایران نیز سازمانهای مردم نهاد بسیاری مشغول به فعالیت هستند که می توان از ظرفیت های سازمانهای مردم نهاد در سه فاز پیشگیری، درمان و بازتوانی استفاده نمود. بر این اساس گروه محققین تلاش نموده اند که با بررسی شواهد معتبر و نظرخواهی از متخصصین به ارائه استراتژی های عملیاتی در جهت مقابله با ویروس کرونا بپردازند.

¹ SARS

روشهای جستجو

به منظور یافتن مطالعات و شواهد مربوط به نقش سازمانهای مردم نهاد در مقابله با شیوع کرونا و استراتژی های مرتبط، پایگاههای اطلاعاتی مرتبط (Medline(Pubmed), Scopus, Embase, Tripdatabase) جستجو شدند.

همچنین جهت تکمیل نتایج، موتور جستجوی Google Scholar و نیز وب سایت سازمانهای بین المللی WHO و CDC² مورد جستجو قرار گرفتند. کلیدواژه های مورد جستجو ترکیبی از اصطلاحات انتخاب شده همچون:

MeSH (Medical Subject Headings) و Emtree و کلیدواژه های آزاد در عنوان، چکیده و در مواردی داخل متن استفاده شدند که شامل Non-governmental organization, NGOs, Civil Society, Social participation, Social involvement, Social engagement, voluntarily, charity, community engagement به همراه کلمات COVID-19, Coronavirus بودند. علاوه بر این در موارد لازم از علائم کوتاه سازی همچون ستاره استفاده گردید.

همچنین به منظور بومی سازی تلاش گردید از نظرات متخصصین و افراد درگیر در بیمارستانها و مراکز بهداشتی درمانی نیز استفاده گردد. بدین منظور با برگزاری جلسات مصاحبه تلفنی یا تصویری به صورت هدفمند با ده نفر از اعضای متخصص همچون اساتید محترم هیات علمی، روسای بیمارستانها، نمایندگان سازمانهای مردم نهاد و کارکنان بالینی این فرایند انجام پذیرفت.

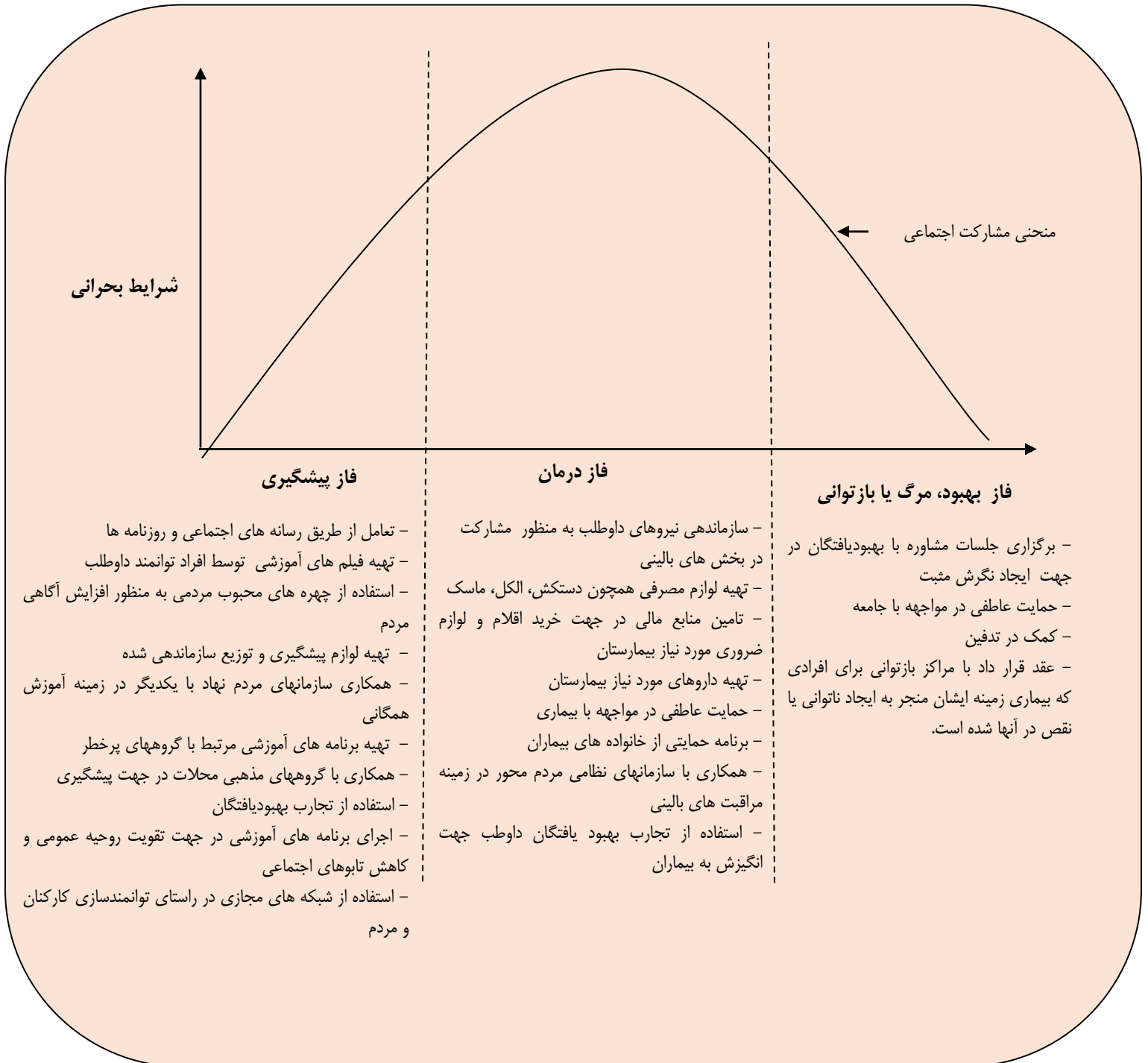
² Centers for Disease Control and Prevention

نتیجه‌گیری

شکل (۱) منحنی مشارکت‌های اجتماعی در شرایط بحرانی و استراتژی‌های مرتبط با هر مرحله را نشان می‌دهد. بر اساس این شکل با بروز شرایط بحرانی از قبیل شیوع بیماری کرونا، مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد از فاز پیشگیری آغاز و در فاز درمان به اوج خود می‌رسد سپس با بروز علایم بهبود و کاهش آثار میزان فعالیت‌های آنها کاهش می‌یابد. در فاز پیشگیری فرد سالم است و با رعایت موارد احتیاط می‌تواند از بروز بیماری دور بماند. در فاز درمان بیمار مبتلا گشته و دوره کمون خود را سپری نموده است و نیاز است که در بیمارستان بستری شده و خدمات درمانی را دریافت نماید. فاز سوم مرحله بهبودی یا بازتوانی است که در این مرحله فرد شرایط بحرانی را طی کرده و بهبود یافته و یا نیازمند بازتوانی می‌باشد.

علاوه بر موارد مطرح شده در فاز پیشگیری یکی از مهمترین نقش‌هایی که سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند انجام دهند، نظارت بر سطح ایمنی در بخش‌های مختلف جامعه و ایفای نقش به عنوان مکانیزم هشدار اولیه می‌باشد و طی آن ضمن کمک به شناسایی و ارتقای استانداردهای ایمنی، مسائل و مشکلات موجود در بخش‌های مختلف جامعه که منجر به عدم پیشگیری شده را شناسایی کند و راهکارها و پیشنهادات کارشناسی را به سازمان‌های ذیربط منعکس نمایند. در فاز درمان که فاز مقابله هم نامیده می‌شود می‌توانند با تامین منابع مالی، تهیه دارو و تجهیزات، ارائه خدمات تخصصی در بیمارستانها و سایر موارد مطرح شده در شکل (۱) به دولت کمک نمایند. در فاز بهبود، مرگ یا بازتوانی که فاز بازسازی نیز خوانده میشود سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند به توانمندسازی افراد، تقویت روحیه بازماندگان بیمار و ارائه خدمات بازتوانی بپردازند. بنابراین میتوان نتیجه گرفت که سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در هر سه فاز مرتبط با بیماری کمک کننده باشند.

شکل ۱: منحنی مشارکت های اجتماعی در شرایط اضطراری پیچیده

References

1. Atkinson J-A, Vallely A, Fitzgerald L, Whittaker M, Tanner M. The architecture and effect of participation: a systematic review of community participation for communicable disease control and elimination. Implications for malaria elimination. *Malaria journal*. 2011; 10(1):225.
2. Organization WH. Risk communication and community engagement readiness and initial response for novel coronaviruses (nCoV) : interim guidance v1. World Health Organization, 2020.
3. Wong H, Terry Leung T, editors. Roles of the Civil Society in Facing Public Disaster: NGOs in Hong Kong in Responding to the SARS Crisis. Asia-Pacific Branch ICSD Biennial Conference on Globalisation, Development and Human Security in the Asia Pacific Region; 2006.
4. Hayllar MR. Governance and community engagement in managing SARS in Hong Kong. *Asian Journal of Political Science*. 2007; 15(1):39-67.
5. Werker E, Ahmed FZ. What do nongovernmental organizations do? *Journal of Economic Perspectives*. 2008; 22(2):73-92.
6. George AS, Mehra V, Scott K, Sriram V. Community participation in health systems research: a systematic review assessing the state of research, the nature of interventions involved and the features of engagement with communities. *PLoS One*. 2015; 10(10).
7. Rifkin SB. Lessons from community participation in health programmes: a review of the post Alma-Ata experience. *International Health*. 2009; 1(1):31-6.
8. Adhikari B, James N, Newby G, Von Seidlein L, White NJ, Day NP, et al. Community engagement and population coverage in mass anti-malarial administrations: a systematic literature review. *Malaria journal*. 2016; 15(1):523.
9. Kütting G. Conventions, Treaties and Other Responses to Global Issues: EOLSS, in partnership with UNESCO; 2009
10. Wong H, Terry Leung T, editors. Roles of the Civil Society in Facing Public Disaster: NGOs in Hong Kong in Responding to the SARS Crisis. Asia-Pacific Branch ICSD Biennial Conference on Globalisation, Development and Human Security in the Asia Pacific Region; 2006.